

**До спеціалізованої вченої ради Д 17.127.01
Класичного приватного університету,
69002, м. Запоріжжя,
вул. Жуковського, 70б**

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

Шапошникова Костянтина Сергійовича

на дисертаційну роботу Конової Олександри Євгеніївни “Стратегія розвитку будівельного сектору національної економіки: теорія і методологія оцінювання ефективності”, представлену на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертації.

Національна економіка зазнала кардинальних структурних змін в умовах пандемії та її наслідків, що не може не відобразитися на стратегічних пріоритетах розвитку країни та секторів її економіки. Передбачені положеннями Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки заходи з впровадження енергоефективності та нових технологій у секторі будівництва, організація нових систем із використанням сучасних технологій та проведенням реконструкції існуючих відповідно до потреб територіальних громад, спрямування субсидій і державної допомоги переважно на створення об'єктів капітального будівництва та інші через зміну критеріїв ефективності впроваджених діючих стратегічних положень знаходяться під загрозою недосягнення кінцевих цілей. Також лише декларацією про наміри можуть залишитися положення Стратегії сталого розвитку України до 2030 року в частині визначених стратегічних пріоритетів щодо змішаного фінансування будівництва, сприяння будівництву екологічно ефективних, енергозберігаючих і міцних будівель із використанням місцевих матеріалів,

стимулювання будівництва нових, реконструкції та модернізації діючих очисних споруд, зміни містобудівного планування, оновлення містобудівної документації, досягнення відчутного поліпшення житлових умов усіх громадян України та інші. Критерії ефективності стратегії потребують перегляду з урахуванням нових чинників впливу, зокрема, на розвиток будівельного сектору національної економіки. Таким чином, стратегічний потенціал країни потребує оновлення та актуалізації змісту відповідно до реалій сьогодення. Вищезазначене свідчить про необхідність розробки теоретико-методологічних та практичних засад щодо оцінювання ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки та підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідних тем Класичного приватного університету за темою «Розвиток національної економіки в контексті сучасної економічної теорії» (номер державної реєстрації 0116U000798,); ДВНЗ «Придніпровської державної академії будівництва та архітектури» за темою: «Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком соціально-економічної системи» (№ державної реєстрації 0116U000778, 2016-2020 рр.), Національної металургійної академії України за темами: «Методологія соціально-економічного, інформаційного та науково-технічного розвитку регіонів, галузей виробництва, підприємств та їх об'єднань» (№ державної реєстрації 0116U006782, 2016-2022 рр.), «Методологія управління підприємствами різних організаційно-правових форм та форм власності (№ державної реєстрації 0107U001146, 2019 р.), Громадської наукової організації «Міжнародний центр з розвитку науки і технологій» за темою «Управління економічною ефективністю діяльності підприємств» (№ державної реєстрації 0118U000786, 2020 р.). Зазначене також підтверджує актуальність теми дослідження.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Вивчення матеріалів дисертації дозволяє констатувати, що одержані

результати роботи в достатній мірі теоретично обґрунтовані, достовірність підтверджена опрацюванням значної кількості фундаментальних робіт вітчизняних та зарубіжних науковців, фактичними й розрахунковими матеріалами, статистичними матеріалами, достатньою апробацією та впровадженням результатів дослідження. Висновки роботи представлені логічно та ґрунтовно, базуються на опрацюванні дисертантом широкого кола інформаційних та статистичних джерел, власних доробок та напрацювань. Результати проведеного дослідження та висновки є цінними з точки зору економічної теорії та практики, загалом, їх достовірність та обґрунтованість не викликають сумніву. Підтвердженню цьому є вміле використання у роботі методів наукового пізнання, як загальних, так і спеціальних, зокрема: узагальнення та структурно-логічний аналіз, історіографія й систематизація, аналіз та синтез, порівняння, комплексний, статистичний, порівняльний та індексний, трендовий аналіз, нормативний, прогнозування, сценарний.

Наукову цінність отриманих результатів дослідження становлять теоретико-методологічні підходи, їх уніфікована процедура використання, що має широке застосування у практичній діяльності. Наукові результати пройшли апробацію на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів, що також підтверджує відповідність положень дисертації всім вимогам, що стосуються забезпечення обґрунтованості та достовірності результатів. В дисертації не застосовувались положення кандидатської дисертації автора.

Основні наукові результати, одержані автором, та їх новизна.

У ході дослідження теоретичних, методологічних засад формування, оцінювання та підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки обґрунтовано наступні наукові результати.

Заслуговують на увагу вперше розроблені теоретико-концептуальні положення щодо формування та дослідження стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки, що формує стратегічне

бачення розвитку будівельного сектору національної економіки (підрозділ 1.1,1.2,1.3 дисертації).

Наукову цінність становить обґрунтоване концептуальне бачення розвитку методології оцінювання ефективності стратегій розвитку, що забезпечує універсальним інструментарієм під час прийняття стратегічних рішень, результатами кількісного аналізу загальних стратегічних орієнтирів за основними сферами діяльності (підрозділ 3.2 дисертації).

Вартий уваги розроблений науково-методологічний підхід до оцінювання ефективності стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки, що забезпечує точність, достовірність результатів оцінювання, дає змогу стверджувати про правильність висновків щодо стану, проблем стратегічного планування та управління на рівні будівельних суб'єктів (підрозділ 3.3 дисертації).

Практичну цінність становить розроблений науково-методологічний підхід до оцінювання стану та тенденцій розвитку будівельного сектору в розвинених країнах і країнах, що розвиваються, що дало змогу оцінити рівень досягнень та розвитку будівельного сектору з огляду на фактичний людський і територіальний потенціал країн (підрозділ 2.1 дисертації).

Дисертанткою удосконалено науково-методологічний підхід до оцінювання типів застосованих стратегій розвитку суб'єктами будівельного сектору національної економіки, що дає змогу розподілити суб'єктів будівельного сектору за типом ідентифікованих стратегій розвитку та довести ступінь обмеженості використовуваного інструментарію стратегічного управління як фактора розвитку та конкурентоспроможності (підрозділ 2.2 дисертації).

У результати дослідження винесено удосконалений науково-практичний підхід до оцінювання впливу факторів на розвиток будівельного сектору національної економіки, що є корисними для пояснення оцінок розвитку будівельного сектору в певний період та може стати в перспективі основою для розробки системи моніторингу (підрозділ 4.1 дисертації).

Заслуговує на увагу науково-практичний підхід до оцінювання ефективності еколого-економічної складової стратегії розвитку суб'єкта будівельного сектору національної економіки, що в результаті застосування дає змогу визначити стратегічні орієнтири досягнення екологічної нейтральності діяльності суб'єктів будівельного сектору національної економіки та забезпечує підтримку прийняття рішень щодо стратегічного спрямування будівництва за вимогами положень концепції сталого розвитку (підрозділ 4.4 дисертації).

Стратегічну цінність становить науково-методологічний підхід до оцінювання можливості впровадження стратегії коопетиції (досвід Польщі) у діяльність учасників усіх стратегічних груп сектору будівництва в Україні, що дозволяє визначити перелік необхідних змін у всіх сферах функціонування будівельного сектору національної економіки та кількісно обґрунтувати перспективність стратегії коопетиції для суб'єктів будівельного сектору національної економіки (підрозділ 5.2 дисертації).

У процесі дослідження розвинуто трактування сутності категорії стратегії розвитку суб'єкта економічної системи (суб'єктів, сектору) (підрозділ 1.1 дисертації).

Набув подальшого розвитку теоретичний підхід до класифікації стратегій розвитку суб'єкта економічної діяльності, що забезпечує методичну основу для оцінювання їх ефективності за критеріями точності та достовірності результатів дослідження (підрозділ 1.2 дисертації).

Варті уваги науково-практичні пропозиції стосовно державної підтримки реалізації стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки, що сприятимуть розвитку екологічно нейтрального будівництва країни, суб'єкти якого визначатимуться як платоспроможні, надійні, соціально зорієнтовані (підрозділ 5.3 дисертації).

Практичну цінність становить порядок прогнозування та оцінювання ефективності впровадження стратегії коопетиції для інтегрованого об'єднання в сучасних умовах функціонування суб'єктів сектору будівництва

національної економіки, що забезпечує підтримку при прийнятті управських рішень щодо доцільності впровадження стратегії коопетиції для конкретного суб'єкта будівництва (підрозділ 5.4 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних засад формування, оцінювання та підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки в умовах сталого розвитку.

Практичне значення результатів дослідження.

Практична цінність наукових результатів полягає у тому, що теоретичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо формування та реалізації ефективних стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки. Результати дослідження використовуються у роботі : ТОВ «Будівельна компанія «МЕГА-БУД» (довідка № 00/125/25-0147 від 14.10.2020), ТОВ «МІСТОБУДІВНИК-ДНІПРО» (довідка № 01-457-6734 від 04.09.2020), Народного депутату України С. О. Демченко (довідка № 360-244/2020 від 09.11.2020), Департаменту капітального будівництва Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка № 957/0/174-20 від 24.09.2020), Слобожанській об'єднаній територіальній громаді (довідка № 03-07/10/123 від 27.11.2020), Новоолександрівського об'єднання територіальної громади (довідка № 1869/2-13 від 23.10.2020). Окремі положення впроваджено у навчальному процесі Класичного приватного університету (довідка № 20/20 від 16.03.2020); ДВНЗ «Придніпровської державної академії будівництва та архітектури» (довідка № 38-0838-71 від 17.09.2020).

Оцінка публікацій.

Результати дослідження викладено в 53 друкованих працях, з них: 1 – одноосібна монографія, 6 – розділи в колективних монографіях; 24 – статті в міжнародних періодичних виданнях та у виданнях України, які включені до наукометричних баз; 1 – стаття в іншому виданні; 20 – матеріали науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 48,26 друк. арк., з них особисто автору належить – 45,72 друк. арк.

Отримані нові наукові положення, висновки і рекомендації повною мірою висвітлено у наукових публікаціях Кононової Олександри Євгеніївни.

Апробація результатів дослідження.

Положення дисертаційної роботи достатньо обговорені і пройшли необхідну апробацію. Основні теоретичні, методологічні та практичні положення і результати дисертації доповідалися на 20 міжнародних науково-практичних конференціях, проблематика яких відповідає темі дослідження.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Автор є безпосереднім ініціатором проведення наукового дослідження, ним самостійно сформульовано і обґрунтовано теоретичні розробки, висновки і рекомендації, а також здійснено керівництво практичним впровадженням результатів дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел за розділами. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Матеріали кандидатської дисертації здобувача при виконанні цієї дисертації не використовувались.

Відповідність автореферату змісту дисертації.

Зміст автореферату і основні положення дисертації ідентичні. Автореферат повно та достовірно відображає основні положення дисертації.

Стиль та мова викладення результатів дослідження.

Текст дисертації та автореферату викладено науковим стилем, грамотною українською мовою, послідовно і логічно.

Дискусійні положення та недоліки дисертаційної роботи.

Незважаючи на позитивну оцінку дисертаційної роботи, що рецензується, до її змісту є певні зауваження і побажання:

1. Стратегія за змістом у класичному розумінні визначається або як стратегічний план, або як концепція. Втім, у роботі трактування сутності категорії «стратегії розвитку суб'єкта економічної системи (суб'єктів,

сектору) представлено, як системи ґрунтовних, раціональних, довгострокових та короткострокових стратегічних цільових орієнтирів...», підрозділ 1.1 дисертації. В цьому контексті доречно уточнити, наскільки стратегічні цільові орієнтири можуть бути представлені системою.

2. Позитивно оцінюючи результати дослідження нормативно-правового забезпечення формування та реалізації стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки, підрозділ 1.2 дисертації, доречно було б результати доповнити аналізом реалізації програм «Велике будівництво», «Велика реставрація», масштаби яких суттєво впливають на економічну та соціальну ефективність будівництва України.

3. Апробацію розробленого науково-методологічного підходу до оцінювання стану та тенденцій розвитку будівельного сектору, підрозділ 2.1 дисертації, доцільно було б доповнити аналізом джерел фінансування будівництва в Україні, зокрема, в рамках програм і проектів, що фінансуються за рахунок коштів Державного фонду регіонального розвитку, Фонду фінансування будівництва, державних бюджетів усіх рівнів тощо.

4. Ефективність стратегії розвитку будівельного сектора формується як на рівні суб'єкта ринку, так і на рівні загальнодержавному. У дисертації розглянуто стратегії з боку суб'єктів будівельного сектору, підрозділ 2.3 дисертації, втім, методологія стратегічного управління секторами національної економіки передбачає врахування особливостей державного стратегічного планування, аналізу системи діючих державних стратегічних документів розвитку будівництва, чим доречно було б доповнити результати підрозділу 1.2 в частині дослідження нормативно-правового забезпечення формування та реалізації стратегій розвитку суб'єктів будівельного сектору національної економіки.

5. Положення підрозділу 2.2 дисертації присвячені дослідженню стану та тенденціям розвитку будівельного сектору у розвинених країнах і країнах, що розвиваються. Доцільно пояснити вибір країн дослідження та практичну цінність висновків у результаті співставлення показників країн, відмінних за

рівнем соціально-економічного розвитку.

6. У підрозділі 2.3 дисертації запропоновано науково-методологічний підхід до оцінювання типів застосованих стратегій розвитку суб'єктами будівельного сектору національної економіки. Доцільно пояснити, яким чином пов'язано дослідження типології застосованих стратегій із ефективністю їх впровадження.

7. У підрозділі 4.4 «Оцінювання ефективності еколого-економічного спрямування стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки» обґрунтовано відповідні оцінки за показниками впливу на забруднення атмосферного повітря; акустичних впливів від здійснення будівельних робіт в межах існуючих житлових територій; забруднень ресурсів водного фонду; екологічний ефект управління впливом на довкілля; охорони довкілля від діяльності будівельного підприємства; негативного впливу на довкілля від діяльності будівельного підприємства (через перевищення гранично допустимих норм); еколого-економічний ефект управління відходами; економія витрат від інноваційного використання, переробки відходів будівельної діяльності; еколого-економічний ефект будівельної продукції; показник енергоефективності; загальний показник ефективності еколого-економічних параметрів стратегії розвитку будівельного підприємства. Втім не зазначено, що автор має на увазі під суттю категорії «оцінювання ефективності еколого-економічної складової стратегії», за яким принципом вибрано перелік вказаних показників.

8. У підрозділі 5.2 дисертації наведено етапи оцінювання впливу фактичних проблем на можливість адаптації стратегії коопетиції щодо учасників всіх стратегічних груп в Україні, де на першому етапі застосовується SWOT-аналіз перспектив адаптації стратегії коопетиції щодо учасників різних стратегічних груп в Україні, результати якого представлені у додатку Г. Потребує обґрунтування розподіл та значення кількісних оцінок визначених факторів, шкала, за якою необхідно інтерпретувати отримані результати дослідження.

9. У підрозділі 5.2 дисертації представлено результати систематизації та характеристики проблем використання стратегії створення та впровадження енергоефективних технологій та обладнання щодо самостійного контролю тепlopостачання на рівні споживачів в Україні за станом на 2020 р. Окрім визначеного переліку, автор не зазначив на одній із вагомих проблем – частковому або повному незабезпеченні потреби у фінансуванні реалізації стратегії створення та впровадження енергоефективних технологій та обладнання, що досить актуально в умовах бюджетного дефіциту та скорочення інвестування приватного сектору.

10. Занадто структуровано матеріал дисертації, доцільно було б 4 та 5 розділи дисертації поділити на 3, а не на 4 підрозділи, однак це не є принциповим.

Втім, вищезазначені зауваження не носять принципового характеру, а дисертаційна робота заслуговує високої оцінки.

Загальний висновок до дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Конової Олександри Євгеніївни являє собою завершене дослідження, в якому розроблено теоретичні, методологічні положення щодо обґрунтування теоретичних, методологічних засад формування, оцінювання та підвищення ефективності стратегій розвитку будівельного сектору національної економіки в умовах сталого розвитку, що загалом підтверджує внесок результатів дисертації в економічну науку. Дисертаційна робота має логічну побудову, її автор креативно та творчо підійшов до вирішення поставлених завдань, використав сучасні підходи та методи дослідження.

З огляду на актуальність теми дослідження, теоретичну і практичну значущість, наукову новизну одержаних результатів можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Стратегія розвитку будівельного сектору національної економіки: теорія і методологія оцінювання ефективності» відповідає паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, виконана на високому науковому рівні,

відповідає вимогам нормативних документів щодо докторських дисертацій (зокрема, пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, зі змінами та доповненнями), а її автор – Кононова Олександра Євгенівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:

**Офіційний опонент,
доктор економічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
начальник відділу науково-дослідної роботи
та атестації наукових кадрів
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України**

К.С. Шапошников